

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 96. ÉVFOLYAMA

X. ÉVF. 9. SZÁM 361—408. OLD. 1961. SZEPTEMBER

TARTALOM

Dr. *Aujeszky László*: Időjárási előrejelzések és erdőgazdaság részére 361
Marton Tibor: Miként tehetjük az időjárástól függetlenebbé faanyagmozgatásunkat Középsomogyban?.. . . . 363
Tóth Sándor: Gépi vetés és ültetés tapasztalatai a Budapesti Erdőgazdaságban 370
Dr. Nemky Ernő: A fajok közötti és fajon belüli kapcsolatok kérdései.. . . . 374
Hozzászólások, vélemények a fajok közötti és fajon belüli kapcsolatok kérdéseiről 379
Káldy József: Újabb adatok a rezgőnyár kérdéséhez.. 391
Akos László: Az Erdészeti és Faipari Lexikon munkálatai 401
Dr. Tomcsányi Pál—Anton Miklós: Egyszerű eszköz a fanövekedés mérésére.. . . . 404
Lámfalussy Sándor: Adatok a rönkjellegű faválasztékok zsugorodásáról 406
Címkép: *Pneumatikus ágnyeső — Nagy Zoltán-jéle újítás* (Szolnokmegyei Allami Erdőgazdaság)

Hátapon: *Hubertus vadászlak* (Pilisí Allami Erdőgazdaság)
 Jérome René felvételei

СОДЕРЖАНИЕ

Д-р Ласло Аюески: Прогнозы погоды для лесхозов 361
Тибор Мартон: Как можно производить независимо от погоды перевозку древесины в Кезепшомоди? 363
Шандор Тот: Опыты по механизированному посеву и посадкам в Будапештском Лесхозе 370
Д-р Эрне Немки: Вопросы внутривидовой и межвидовой связи 374
Дополнения, мнения относительно вопросов внутривидовой и межвидовой связи 379
Йозеф Калди: Новые данные относительно сосны 391
Ласло Аюеш: О работе лексикона для лесного хозяйства и лесной промышленности 401
Д-р Пал Томчани—Миклош Антош: Простой инструмент для измерения прироста древесины 404
На первой странице обложки: *Пнеуматический срезыватель ветвей. Усовершенствование З. Надя* (Сольнокмедейский Гослесхоз).

На последней странице обложки: *Охотничий дом Хубертус*.
 (Пилишский Гослесхоз.)
 (Фото: Рене Жероме.)

S O M M A I R E :

Dr. Aujeszky L.: Pronostics météorologiques pour l'économie forestière.. . . . 361
Marton T.: Comment faire plus indépendant les transports forestiers des conditions atmosphériques en Középsomogy?.. . . . 363
Tóth S.: Expériences avec la mécanisation des semis et de la plantation chez l'Economie Forestière Budapest 370
Dr. Nemky E.: Les problèmes des relations interspécifiques et intraspécifiques 374
Contributions et opinions aux problèmes des relations interspécifiques et intraspécifiques 379
Káldy J.: Nouvelles contributions au problème du tremble 391
Akos L.: Travaux pour la préparation de l'encyclopédie de sylviculture et d'industrie du bois 401
Tomcsányi P.—Antos M.: Un appareil simple pour le mosurage de l'accroissement des arbres 404
Lámfalussy S.: Quelques faites de retrecissement des sortiments du matériau bois 406

En couverture: *L'appareil d'élagage pneumatique — une innovation par Z. Nagy* (Economie Forestière, Szolnok)

En reverse: *La maison de chasse Hubertus* (Economie Forestière Pills)

Photo Jérôme R.

A LAPBAN MEGJELENT TANULMÁNYOK SZERZŐI

Ákos László szerkesztő, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, — *Antos Miklós* kutatási segéderő, Növényfajtamínósító Tanács, Budapest — *Dr. Aujeszky László* a fizikai tud. kandidátusa, az Országos Meteorológiai Intézet tud. osztályvezetője, Budapest — *Káldy József* tanszékvezető egyetemi docens, Erdőmérnöki Főiskola, Sopron — *Lámfalussy Sándor* ny. egyetemi tanár, Sopron — *Marton Tibor* erdőmérnök, a Középsomogyi Áll. Erdőgazdaság főmérnöke, Kaposvár — *dr. Nemky Ernő* egyetemi tanár, Erdőmérnöki Főiskola, Sopron — *Dr. Tomcsányi Pál* tud. főmunkatárs, Növényfajtamínósító Tanács, Budapest — *Tóth Sándor* erdőmérnök, a Budapesti All. Erdőgazdaság igazgatója, Budapest.

Időjárási előrejelzések az erdőgazdaság részére

D. R. AUJESZKY LÁSZLÓ

Az erdőgazdasági munkákra állandó és nagy hatása van az időjárásnak. Szélsőséges természetű éghajlatunkban minduntalan előfordulnak üzemi szempontból nagyon kedvező és nagyon hátrányos időjárási események. Már maga a növedék nagysága is az időjárás alakulásától függ, elsősorban az év folyamán rendelkezésre álló esőmennyiségtől. Az erdei melléktermékek mennyisége még érzékenyebb az időjárás kedvező vagy mostoha alakulása iránt. Az erdőgazdaságok rendszeres munkái, mint például a telepítési, erdőápolási, anyagmozgatási és szállítási munkák, ugyancsak napról napra alá vannak vetve az időjárás alakulásának és fordulatainak. Az erdőgazdasági üzem tehát azok közé a gazdasági ágak közé tartozik, amelyek számára igen hasznos az időjárás alakulásának előre tudása.

Egy-két évtizeddel ezelőtt ezt az igényt még nem lehetett kellően kielégíteni. Magyarországon ugyan már több mint 70 év óta készülnek tudományos alapon kidolgozott időjárási előrejelzések, de ezek egészen a legutóbbi időig nem feleltek meg az erdőgazdaság mindennapos igényeinek. A hivatalos időjárási előrejelzések szélesebbkörű erdészeti felhasználásának egyik fő akadályja az volt, hogy nem jutottak el idejében az összes erdészeti üzemegységhez. A nyilvános időjárási előrejelzések ugyanis csak másfél napnyi időre szólnak. Felhasználásukra csak akkor gondolhatunk, ha tartalmuk késedelem nélkül, még kiadásuk órájában tudomásunkra jut. Ennek előfeltétele, hogy rádiónk legyen, tehát belegyünk kapcsolva a villamos áramszolgáltatásba. Ahol még nincs hálózati áram, ott csak a telepes rádió nagyon bizonytalan működésére vagyunk utalva. Az országos világítási hálózat nagymértékű fejlődése azonban ma már túlnyomórésztben kiküszöbölte ezeket a nehézségeket.

Másik kérdés a megbízhatósági fok. Ismeretes, hogy a tudomány mai állása mellett csak úgynevezett *valószínűségi előrejelzéseket* lehet készíteni. Az Országos Meteorológiai Intézet hivatalos előrejelzéseinek ez idő szerint 90%-os *valószínűségi értékük van*. Ezt úgy kell érteni, hogy száz egymásutáni napon kiadott időjárási előrejelzés közül *átlagosan* 90 előrejelzés bizonyul helyesnek, 10 pedig hibásnak. Gyakorlati oldalról megfogalmazva, ez annyit tesz, hogy ha egy erdőgazdasági egység például a másnapi fuvarozási programot minden nap a rádióban meghallgatott időjárási előrejelzés alapján állapítja meg, akkor 100 nap közül 90 esetben célszerűen fogja kihasználni az időjárás által megengedett lehetőségeket, 10 alkalommal pedig nem.

Hogyan készülnek az időjárásra vonatkozó tudományos előrejelzések? A Meteorológiai Intézetbe Európa egész területéről sűrű időközökben (minden három órában) géptávíró összeköttetés útján részletes adatok érkeznek be a légkör állapotáról. Nemcsak a földfelszín közeléből, hanem a légkör magasabb részeiből, a sztratoszférából is naponta több alkalommal sok száz észlelési adat áll rendelkezésre. A meteorológusok ezekből az adatokból *időjárási térképeket* rajzolnak, amelyek a légkör pillanatnyilag meglévő állapotát pontosan rögzítik. De a légkör meglévő állapotán kívül ezek a térképek sok mindent elárulnak az időjárás jövő alakulásáról is. Az időjárási térképek rengeteg *tünetet* tartalmaznak, amelyekből

az időjárás jövő alakulására lehet következtetni. A meteorológusok következtetései a fizika ismert törvényein alapulnak, amelyek megszabják, hogy egy gáztömeg, amilyen a levegő, hogyan viselkedik megadott körülmények között.

Mi az oka annak, hogy az időjárás előrejelzésében nem lehet elérni a száz százalékos beválási eredményt? Az időjárás Földünk légkörének bonyolult fizikai folyamataiból tevődik össze. A légkör óriási méretű, rendkívül mozgékony anyag-tömeg. Soha sincsen benne teljes nyugalom, kivált a felsőbb levegőrétegekben állandóan nagy sebességgel és szeszélyes pályákon száguld a levegő. A fizika mai módszereivel ezeket a jelenségeket csak közelítő pontossággal lehet leírni és ugyancsak közelítő pontossággal lehet jövőjükbe tekinteni. A bekövetkező változásokat nagy valószínűséggel előre láthatjuk, de teljes biztonságot nem érhetünk el az előrejelzésekben.

Ugyancsak a légköri folyamatok nagy bonyolultsága okozza, hogy az előrejelzések aránylag csak rövid időre készíthetők el. A 90%-os beválási biztonság csupán addig van meg, amíg másfél napra szóló előrejelzéseket készítünk. Ha az előrejelzéseket hosszabb időre igyekszünk kiterjeszteni, akkor a beválási százalékok igen rohamosan csökkennek.

Az erdőgazdaságban és sok más gazdasági ágban is feltétlenül szükséges lenne, hogy legalább egy héttel előre ismerhetnők meg az időjárás alakulását. Arról nem lehet ugyan szó, hogy egy egész hétnek minden napjára meg lehessen adni az időjárást; de annyit elég jó megbízhatósággal meg lehet állapítani, hogy az időszak *túlnyomó része* száraz vagy esős, hideg vagy meleg jellegű lesz-e? A meteorológusok az előrejelzéseknek ezt a megközelítő fajtáját *távprognózisnak* hívják. A távprognózis tehát nem magának az időjárásnak az előrejelzése, hanem *csak az időjárás néhány általános jellemvonásának* az előrejelzéséről van szó. Ilyen tágabb értelemben vett előrejelzések Magyarországon kísérletképpen félhónaponként készülnek és egyelőre még nem kerülnek a nagy nyilvánosság elé.

A rádióban mindennap közzétett időjárási előrejelzések egyik legfontosabb része az erdőgazdasági üzemekben való felhasználás szempontjából az a mondat, amely a várható esőkkel foglalkozik. Ismeretes, hogy az esőnek kétféle fajtája van. Az egyik a lassan kezdődő és sokáig tartó, egyenletes esőzés, amelynek bekövetkezése többnyire egy egész munkanapot von el az erdőgazdasági üzemektől, sőt sáros terepeken két-háromnapos kényyszerű szünetelést is okozhat a munkában. A másik a hirtelen kialakuló, rövid ideig tartó, de néha nagyon heves jellegű *záporoszerű eső*, amely főképpen talajlemosó és vízelárasztásokat okozó hatása útján kelt bonyodalmakat. A meteorológiai jelentések mindig gondosan megkülönböztetik az esőnek ezt a kétféle fajtáját, főképpen azért, mert a kétféle esőnek egészen eltérő hatása van a közlekedési vállalatokra, az építkezésekre és a vízgazdálkodásra.

Aránylag ritkán fordul elő az, hogy az egész országban egyszerre esik az eső. Ezért az előrejelzések nagy részében megnevezik azokat az országrészeket, ahol esőre lehet számítani. Az ország nyugati és északi részein fekvő erdőségek aránylag gyakrabban kapnak esőt, mint az Alföldön telepített erdők. A zápor-esők még az esősebb éghajlatú területen is többnyire szétszórtan jelentkeznek, sőt a gyengébb záporok idején a területnek csak kis része kap esőt. Ezért az előrejelzésekben sokszor halljuk, hogy csak „helyenként” van kilátás zápor-esőre. Ilyenkor elsősorban az erdőségnek a legmagasabb fekvésű részein valószínű az eső. A Mátrában például gyakran megtörténik, hogy csak a Kékes és Galyatető erdőségeinek a felső része kap ilyenkor esőt, a többi erdőterület ellenben szárazon marad.

Ismeretes, hogy az erdőtüzek veszélye is az időjárás szerint alakul. Hosszabb esős időszakok után, amikor az erdei alom nagy vízmennyiséget tartalmaz, tűzveszély nincs. A huzamos szárazság és a meleg szelek hozzák meg a veszélyes időszakokat. Ilyenkor az erdő fokozott őrzésre szorul. A veszedelem növekedése és csökkenése az időjárás előrejelzések alapján előre is megítélhető. Az előrejelzések mindennap tartalmazzák a várható légmozgás sebességét és külön bejelentik az erősebb szeleket.

A meteorológiai intézetek időjárás térképei alapján meg lehet ítélni a várható szélnek nemcsak az erősségét, hanem az irányát is. A szél iránya azonban még egy napon belül is gyakran megváltozik, hirtelen szélfordulások következnek be. Ezért az előrejelzésekben többnyire azt halljuk, hogy a szélirány hogyan fog megváltozni. Vannak olyan napok is, amikor a szél iránya olyan sűrűn és szabálytalanul változik meg, hogy az előrejelzésnek a szél irányára vonatkozó részét csak két-három külön mondatban lehetne megfogalmazni. Ilyenkor az előrejelzésben csak a szél erőssége szerepel, az iránya nem. De azok a gazdasági üzemek, amelyek számára a szélnek az iránya is fontos, telefonhívásra bármikor megtudhatják a Meteorológiai Intézettől az előrejelzésnek ezt a nyilvánosan ki nem adott részét is.

Az előrejelzés befejező része a hőmérséklet várható értékeit közli. Ezek a számadatok az erdőgazdaság üremeiben aránylag kevésbé fontosak. A téli munkák idején azonban jó szolgálatot tehetnek, mert a fagy és olvadás váltakozásáról adnak tájékoztatást.

A Meteorológiai Intézet előrejelző munkája nem merül ki abban, hogy a rádió útján tájékoztatja az ország gazdasági köreit a várható időjárásról. Igen sok ipari és mezőgazdasági üzem naponként telefonon fordul az Intézethez, hogy részletesebb tájékoztatást és különleges tanácsokat kapjon az időjárással kapcsolatban. A telefonhívások egy része az ország távolabbi részeiből, helyközi telefonon fut be. Az Intézet minden fontos gazdasági ágának, így az erdőgazdasági üzemegységeknek is szívesen áll rendelkezésére ilyen felvilágosításokkal.

Miként tehetjük az időjárástól függetlenebbé faanyagmozgatásunkat Közép-Somogyban?

MARTON TIBOR

Az 1960-as év rendkívül csapadékos őszi időjárása miatt különösen a dombvidéki erdőgazdaságok egy része — köztük a Középsomogyi Állami Erdőgazdaság is — minden igyekezet és erőfeszítés ellenére, jöllehet a fakitermelés az utóbbi évek üteme szerint haladt, lemaradt az értékesítési terv teljesítésében és ezzel akaratlanul zavarokat okozott a faipari vállalatok munkájában. Az átlagosnál esősebb időjárás következtében fokozott mértékben tűntek elő faanyagmozgatásunk hiányosságai. Bebizonyosodott, hogy anyagmozgatásunk nemcsak drága, hanem ezenfelül — mivel az időjárás függvénye — nem is biztosítja mindenkor a népgazdaság zavartalan faanyagellátását. Pedig fontos népgazdasági érdek a faanyagmozgatás folyamatát úgy megszervezni, hogy az függetlenebb legyen az időjárástól és ezen keresztül kevesebb költségbe kerüljön, mint eddig.

E feladat megoldása főként azokban az erdőgazdaságokban okoz gondot, ahol kezdetleges a feltártság és a kiszállító pályák zömmel közepkötött, agyagos földutak, amelyeken már pár mm-es csapadék esetén is akadozik a faanyagmozgatás. Ilyen szállítási körülmények állnak fenn jelenleg nagyjából a Középsomogyi Állami